

Культура і Побут

№ 41—42*)

Вівторок, 22-го жовтня 1928 р.

№ 41—42

Зміст: Ярославенко. Всеукраїнський заочний Інститут Народної Освіти та його чергові завдання. — Ф. Курган. Резервом. Літературно-критичні статті. А. Ярмоленко. Чи людський матеріал? — М. Пав. Т-во сучасних архітекторів України. — Андрій Панів. У Прилуці. — Гості з Західної України. — А. Альф. Сучасне французьке мистецтво. — Професор М. Бурачек. Про портрети Т. Г. Шевченка. Вірші. Я. Гримайло. Книжки та журнали. Шахи та шашки.

Всеукраїнський Заочний Інститут Народної Освіти та його чергові завдання

Весною ц. р. спільними заходами Наркомосвіти й ВУЦВК «Робос» відчинено в м. Харкові Заочний Педагогічний ВУЗ, що поставив собі за мету підвищення кваліфікації масового вчителства на Україні. За створення такої спеціальної установи промовляли такі два основні моменти:

По-перше, на Україні є чимало вчителів масових установ соціального виховання, профосвіти і робітників політосвітніх закладів, що відчувають гостру потребу в підвищенні своєї кваліфікації та потребують оформлення свого правового становища в школі. Таких вчителів по лінії соціалістичного виховання понад 30 тисяч.

По-друге, процес якісного й кількісного росту масових установ народної освіти на Україні, особливо в зв'язку з кампанією загального навчання й взагалі в добу культурної революції, висунув на чергу дня справу доведення до належного рівня запас формальних знань і методів у тій багаточисельній масі робітників освіти, що повинна зайняти визначне місце в процесі соціалістичного будівництва.

Процес підвищення кваліфікації вчителства, що бере свій початок з перших днів Жовтневої Революції, проходив дуже різноманітно та ще до недавня не мав певних та сталих організаційних форм. В загальному можна розрізнити три основні етапи в дотеперішньому розвитку процесу підвищення кваліфікації вчителства. Перший етап — це період втягнення та пристосування дореволюційних кадрів вчителства до праці за новою системою виховання й освіти. Серед нечувано важких умов оборони молоді радянської держави від нападів європейської контрреволюції та в розгарі громадянської війни на Україні приходилося класти перші підвалини під нову класову систему народної освіти й рівночасно пристосувати старі вчительські кадри до нових завдань і нових форм праці. Другий етап розпочинається з того моменту, коли вчителство, переживши великий ідеологічний і політичний адвент (1924 р.), взялося за серйозну роботу над собою. Це — період перепідготовки, в якому основним завданням було ознайомитися з принципами класової педагогіки та з новими методами навчання (комплексна система, нові програми то-що). Організаційними формами перепідготовки були переважно короткотермінові курси, конференції то-що. Чимало причин об'єктивного характеру (ропорошеність вчительської маси, матеріальна незабезпеченість, відсутність відповідної літератури то-що) сильно гальмували розпочату роботу другого періоду.

Третій етап, що охоплює собою два-три останні роки, праці, це — перехідний період від несистематичної й примітивної перепідготовки до планового, довготривалого процесу підвищення кваліфікації, в якому за вихідну точку

ставиться поглиблення формальних знань та придбання досконаліших методів та прийомів педагогічної практики. Частина вчителства, кидаючи роботу на виробництві, намагається потрапити до педагогічних вузів (ІНО та педтехнікумів), щоб там здобути собі належну загальну й фахову освіту; друга ж частина вчителства, що її із-за різних об'єктивних і суб'єктивних причин було неможливо й неспосильно вступати до педвузів, шукає нових шляхів до підвищення своєї кваліфікації. В наслідок цих шукань вчителство береться за метод самоосвіти.

Працюючи над поглибленням своїх знань, вчителство бажає рівночасно оформлювати юридично своє становище в школі шляхом складання іспитів за педвузи (педтехнікум і ІНО), як екстерни. Згодом з'являється ідея заочного навчання, що швидко знаходить собі поширення серед широких кол вчителства. Сполучення самоосвіти, заочного навчання та практики роботи педвузів з екстернами стало вихідною точкою при збудуванні окремої педагогічної вищої школи, що нею є Всеукраїнський Заочний Інститут Народної Освіти (ВЗІНО).

Свою роботу розпочав ВЗІНО з половини березня ц. р. Було оголошено прийом студентів і передплатників, що тривав до половини травня. За цей час було прийнято 10.500 студентів і двіста передплатників. Зпочатку травня розпочато висилку друкованих лекцій та інших навчальних матеріалів. Вчителство взялося досить жваво до роботи і хоч літні місяці не сприяли для праці, все ж таки основна маса вчителів-студентів не відставала від академічної роботи.

У вересні оголошено другий прийом, що триватиме до кінця жовтня місяця. Подано вже нових заяв понад три тисячі. При другому прийомі ВЗІНО думає прийняти до 7.000 студентів. Рівночасно проходить прийом комсомольців — ватажків загонів юних піонерів на організовані ВЗІНО і Центральним Бюром Комітету при ЦК ЛКСМУ заочні курси піонерробітників. Вже записалося більш 600 чоловік.

Для вчителів нацменшостей організується цього року додаткові курси з мови (єврейської, німецької й польської). На другий рік буде дано також курси літератури й елементів історії класової боротьби для вищезгаданих нацменшостей. Для ведення консультаційної роботи ВЗІНО створено при Одеському ІНО окремі нацменшділі (єврейський і німецький); крім того, в наслідок настирливих вимог робітників дошкільних установ, організується цього року однорічні дошкільні курси на 1000 чол.

Як що підрахувати контингент «заочної академії» на 1928-29 навчальний рік, то буде

Я. Гримайло

Назустріч гони...
Гони й верстви...
Як світлою голуби.
О, любі!
В місті — не зачерствів —
До вас шляхів —
не погубив.

Вгромаді потяг далі в далі...
Здається обрій розсіє...
...І тих очей — сумні мігдалі...
...І те нахилене плече...

Березу ту...
І ту ялину...
Косар із сонцем на косі...
Немов учора...
на хвилину...
Ух лише обрій пересік...

А ось і верби, що з посольку —
Туди до дальніх вітраків...
...Хіба забудеш комсомолку?
... І тепло — грудих селяків?..

Вітаю кожну соломину!..
Уже в гаю...
Що весь в росі...
...Немов учора...
...На хвилину —
Ух лише обрій пересік.

Немов учора...
Гони верстви,
О! світлою голуби!
У мурах міста —
не зачерствів
До вас шляхів —
не погубив!

цифра 20.000 осіб, охоплених плановою роботою підвищення своєї кваліфікації. До цієї кількості належить включити також 1800 студентів Дніпропетровського Заочного ІНО, який з 1 жовтня перетворено в Дніпропетровську філію ВЗІНО.

Навчальна робота ВЗІНО складається з двох основних частин:

а) навчання шляхом заочного методу і б) проведення лабораторно-практичних занять і іспитів (усних і письмових) на місцях. Двічі на місяць студент отримує друковані лекції, контрольні запитання й контр. роботи, на які має своєчасно давати відповіді. Двічі на рік в часі візних сесій ВЗІНО студенти проходять лабораторно-практичні заняття в лабораторіях стаціонарних вузів (переважно педвузів); одночасно тримають вони усні й письмові іспити.

Термін навчання — як норма — чотирироковий. Але цей строк може зменшуватися або збільшуватися в залежності від того, як академічно успіває студент. Після закінчення кожного студент отримує кваліфікаційне посвідчення (диплом).

Як видно з вищезазначеного, не вся робота ВЗІНО проходить заочно. В майбутньому, коли

*) З технічних причин «В. і П.» виходить із заміщенням.

розвиток ВЗІНО піде швидким темпом наперед, то умови праці для студентів будуть поліпшуватися не тільки шляхом удосконалення методів заочного навчання, але також шляхом організації своїх власних лабораторій на місцях. Досвід Америки в цій справі повинен бути нами використаний в належний спосіб.

Як минулого, так і поточного навчального року ВЗІНО матиме тільки два факультети соціального виховання. З 1929-30 р. намічено відчинити окремі факультети для робітників профосу й політосвіти.

Покищо ВЗІНО займається тільки підвищенням кваліфікації вчителів; через те доступ до нього мають тільки робітники народної освіти, члени профсоюзу «Робос». Справа про підготовку через ВЗІНО нових кадрів робітників освіти поки-що не ставиться на чергу дня, бо перепустити за п'ять років біля п'ятидесяти тисяч вчителів — завдання дуже велике. Дуже можливо, що в процесі праці доведеться вже цього року пропускати через ВЗІНО де-які кадри труд. інтелігенції наприклад, робітників розумової праці, безробітних членів профсоюзу «Радторгслужбовців», що їх думають перекваліфікувати на щодоботу. Таке питання постало в зв'язку з хронічним безробіттям названих службовців, з одного боку, і з недостатню декількох тисяч учителів в зв'язку з переведенням кампанії загального початкового навчання, з другого.

Наприкінці треба одмітити ще один дуже важливий момент з роботи ВЗІНО. Згідно з директивами Наркома Освіти, тов. Скрипника, ВЗІНО старається охопити своїм впливом учителів-українців, що працюють поза межами України. Що правда, є чимало труднощів в цій справі (територіальна віддаленість, організаційні й інші), але заходи робляться в тому напрямку, бо й самі вчителі-українці виявляють велике зацікавлення й бажання передбачувати й вчитися на виданнях ВЗІНО. Сподіємось, що й ця справа знайде належне місце в роботі ВЗІНО в поточному навчальному році.

ЯРОСЛАВЕНКО.

Ф. Курган

— Над станцією Дебальцево синій вечір. Коло депо шипить чотири паровози; лагодяться міряти своїми колесами простори Донеччини. Коло одного из них — я і Льонька. Льонька лазить під черевом межі колес і довгим заміаним прибоком вигрібає жукалицю з піддувала. Я стою на тендері й слідкую за водою. Мавунний чорний хобот колонки дує тендером в черво через люк важкою, сивою піною. Ось ще трохи доволі. Я вліз до доду й закривав вініла. Від станції йде машиніст. У руці його білі папірець — шутівка.

— Ну на щастя тобі, товаришу Федька, ідемо резервом. Тільки з другого шістьашку беремо стру.

Боротенька шкряпня одбиває сине, що лабо, шроміння електрики. Кашкет йому збав на бакір, обличчя світяться веселою ладною усмішкою. Тихою, врозвалку, ходою він наближається до паровозу, береться за поручні і так же врозвалку вилазить на паровоз. Хоч рухи йому й сонливі, але чомусь дивується з того, що гнуться поручні від його рук і мідної постати.

— Ну скоро там?

Я клубрю люк, Льонька вилазить з-під колес.

— Переливсь підпашники, — намагає машиніст. — Додай масла.

І цитата з Леніна за епіграф, і премійована конкурсом на юнацький роман та повість і талановиті окремі малюнки — а загальне враження від повісті ніякове.

Бюрократизм, використання начканцем свого службового становища, формальне ставлення члена партії, старшого інспектора Наросвіти, — доводять молоду дівчину до безробіття, протиступає і нарешті, до самогубства. Автор наче сам боїться занадто чорних фарб своєї повісті і як раніше у «В-осени» застерігає:

«Ми можемо (і повинні) будувати соціалізм не з фантастичного і не з спеціально утвореного нами людського матеріалу, а з того, який залишив нам у спадщину капіталізм. Нічого казати, це дуже важко, але всякий інший підхід до задачі такий несерйозний, що за нього не варто й розмовляти».

Ленін.

Людський матеріал — от що становить зміст повісті. Але в літературному творі не тільки важливо, що за матеріал, але й як його подано, через яке світовідчуження відзеркалено його в художній творчості.

Твір подає не лише героїв, але й їх батьків з мріями про Січ-Матір, про козацьку волю. Друге покоління зраджує цю романтику, й йде на завод. Що спонукало це покоління міняти заняття батькове на робітничу — невідомо. Громадська війна гвалтування і смерть жінок від махновців, сироти — вся ця романтика лише Vorgeschichte до основної теми: до бюрократизму.

Дія відбувається у великому місті, — нарости а начканцями, помначканцями свідчить про це.

Начканц — це велика особа. Перед ним тремтять уся канцелярія: непокірних вигонить, а

то примушує по кілька раз передрукувати папери, бо там «вам» з маленької літери. Непависть до «хамів» покриває словами про культурну революцію. Перед начальством — тут подамо, на нашу думку, найкращий образ усієї повісті: «Чи можна, Генадію Олексійовичу, — покірно й улесливо опитав він і не одхилиючи більше дверей, тихо, як вуж преліз у щілину і зовсім нечутно пройшовши через увесь кабінет, низько вклонився тільки старшому інспекторові, ніби тут нікого більше й не було (стор. 31).

Формально ставлячись до всього, партієць-інспектор не помічає й бюрократизму, бо тут довести злочин часто неможливо, бо це невеликі, непомітні вчинки. Скрізь складна система паперодів. «В них свої шляхи захисту й розслідування: покора дужчим і нещадна боротьба проти слабших... постійна показна собача відданість. Непомітна й уперта підготовка радянських Іванів Івановичів» (81-82 стр.).

Роботу інспектури в перебільшено сатиричному тоні витримав Епик: тут, власне він іде шляхами «В-осени», перенісши наголос з відповідального партійця на безповідального начканца. Потяг до шаржу, (бо хто ж повірить в резолюцію, «запекучення» на вимогу від райконференції, щоб приїхав хтось з інспекторів, або хто підказав Епикові, що десть на оселці віпсували зшитки, бо на них портрет Троцького?) цей потяг пізніше помітимо на селянських сценах.

Поминувши ці хибі, треба зазначити, зсє таки, що тип Василя Васильовича радянського бюрократу в рогових окулярах відтворено досить яскраво. Та на жаль, зараз після четвертого розділу автор круто повертає перо.

Безмісечно, нудне сентиментальничає автор над Марусею нашого часу: то вона йде зароб-

Вечір frostав. Густа тепла осіння ніч своєю темрявою товщила над степом, ховаючи в собі одвічну казку про минуле. Щоночи ця казка нова й дивна, мов чарівний сон. За нами вона не вгониться. Тільки вітер усакує до нас, крутиться коло топки й лизнувши м'яким язиком залізо й обличчя, вискакує у люк на тендер.

А-а-а-а-у-у-у!

Під ведетенькими крицевими колесами шаленно виють рейки. Здається, що за нами женеться не тільки вітер, а і весь обрій.

Корпус паровозу здрігує й жадно пожирає темні кілометри.

— Хороше резервом — говорять Льонька, odkриваючи топку. В обличчя бризкає криваво-золоте шроміння.

В мідній пащі клубами вовтузиться полум'я. Льонька бере лопату і ловко годувати ненажерливу топку. Після шарпої лопати шолум'я робиться темно-бурым. Ось воно хвилює полягло на отвір, надулося, хоче вивратись й лизнути в обличчя Льоньку, але раптом із завиванням кидається назад в криваву глибоку огню, знову пожирає, хлипає й щезає в залізних паровозних щелепах. Під нами протуркотів місток. Машиніст раптом кинувся головою у вікно й напружив очі в темряві.

Я і собі... Але крім темної ночі нічого не видно.

Вілі спили паровозних очей далеко сягають рейками в темряву. Здається, що ми оддалися на волю безглуздої стиглості й воно нас несе в темну безвість. Ось-ось наш кінць одірветься від землі і візьме напрямок в темне небо до зірок. Машиніст одхилиється од вікна, тягнеться до рычага і знову надає мари. О людина! Як ти маленька нічужка!

ляти і попадає до бандурші, то продає все, то нарешті, віддається. Художньо-скупно, а життєво невиправдано: чому, коли дома їсти нічого, вона не пускає дитини до лікарні, чому врештоту її вигнали з установи, як що вона співнилась через хору дитину, коли догляд за хорим компенсує страхаса, як і хворобу. Демобілізованого Юхима, приятеля голови МК партії, посадженого нічним сторожем до склепіння. Як що автор хотів сказати, що це реально, ніж великий героїзм Глебов Чумалових, Давидів Мотузків—то він партійця з гострими допитливими очима швидко перетворив на овечку.

Софіяка з-за шматка хліба віддалася завканиці. Після вона виходить вмиж за Юхима, але мовчить про це. Завканиць, боягуз, паперой раптом нахабнішає і залякуваним Софіяки, що про все розкаже чоловікові, примушує знову прийти до отелю на побачення. Тут автор нове обличчя дає їй начканиці—робить його якимсь демоном, Мефістофелем, принаймні—Сталінським з Винниченкового «Гріха»:

«Ви гадаєте, що я даремно ходив стільки по парку. Вислухайте мене. Це для вас, не для мене. Вислухайте, ви нічого не губите. Не хочете—ваша справа: я розкажу про все Складарю...»

«Півроку чекати на вас і навіть не дивитись на інших жінок, чекати й розуміти, що ти не бажаний, може навіть—ворог—це ж смерть» (172 стр.).

Коли для досвідченого слідчого це має сенс, то для паперойці—сама штучність.

Нарешті пвалтує. В повісті так багато пвалтування, що Коряк ще до видання книжки писав:

«У нас і в премійованих на конкурсах творах трапляються такі «штампи», як театрування комсомолки, чи замах на це (Епік)».*.

Маленька поправка: ні героїня, ні інші пвалтовані не є комсомолки!

Мусимо застеретти деяку категорію читачів: порнографізму одвертого немає, він прикритий сентиментальними образами, як: «в темряві тривожно кумкнула заціпка, сумно скрипнули двері і з нервовим плачем зачинилися» (стр. 98) «голосно повернув ключа і став клацнула туго і прощально якомсь» (стр. 181).

Жертва гине, заарештовують винуватця, після якого не двозначно витрібають лопатю, з вулиці долітає барвистий Скрабін.

* Коряк—Українська література. Конспект. стор. 190.

Широку громадську тему автор звів до перемог демона над янголом. Авторів не стало людського матеріалу, більше того, автор у повісті про місто не мав міського матеріалу. Дивне враження для міської тематики справляють і образи: «Дідусь, що стояв під дзвоником, переминався з ноги на ногу, як на морозі старий півень» (стр. 22) «поправив великі рогові окуляри, що від них його очі виглядали, як у чорних круглих хомутах» (стр. 29). «Він порпався в палерах, як півень на смітникові» (47), «з тупим як поверхня плескача, лицем» (71), «доїв свою персидську борідку» (80). Голова МК висловлюється такими високими словами:

«В повідь на весні повно вирує вода. Вона часто змиває нашу землю і з півонієм викидає на широкі береги тріски. Вітер і сонце так спонелять їх, тоді лишиться тільки справжнє» (80 стр.).

Сільські образи в міській тематичі не народного походження: вони влучно придумані автором і це наводять на думку про сприйняття села через літературні факти. Факти інди вулгаризовані: селяне приїхавши до «голови окружного» читають у газеті:

«Мужики! Бєлі ви не дураки! Сразу сейте бурякі» (42 стр.).

В якій газеті вчитав автор це мішансько-плувательське ставлення до мужика? Його селяне—пейзани дотепні, хитруваті, щось знають і про Федького Дем'яна... і

«ще від дідів-праділів острах перед начальством» (стр. 45)

Згнили діди-прадіди, агнів і острах селян перед начальством: для неможливого пєй начальника свій, а куркуль з «остраху» так обурює це начальство, що держись...

Повість не становить єдності: сентиментальна література, котлярівщина колись провінційної України з селянським матеріалом проти селянина, просвітнянські пєси—все поклало своє тавро на премійовану першою премією юнацьку повість.

Юнак у цій книжці не найде читабельного, гостро-соціального з правдивим розв'язанням людського матеріалу.

Це є спроба, щаслива спроба в частині: показу бюрократизму, в частині поодинокого творення вдалих образів: і як таку треба рекомендувати для юнацьких бібліотек. Письменникам ще треба подбати про заповнення прогалини в літературі для молоді.

А. Ярмоленко.

Т-во сучасних архітекторів України

В Харкові організувалося т-во сучасних архітекторів України. (ТСАУ).

До революції Україна не мала ні своєї архітектурної школи, ні архітектурних об'єднань, ні значних кадрів архітекторів. Провінціалізм, інертність, культурна відсталість, зазізнене повторення столичних шукань і мод—такі основні риси передреволюційної і нинішньої старої архітектури на Україні. Це—прихильники українського барокко часів Мазени, українського ампіру—стилю поміщицьких садів та будинків дворянських аїбрав початку і середини XIX віку. Це—прихильники модерністських течій початку XX віку, що користувалися з мотивів, вишіваних на рушниках та мотивів, що фігурували на солом'яних дахах селянських хат.

Т-во сучасних архітекторів України оголосило війну всім цим прихильникам старовини. Воно об'єднує всіх осіб, що науково і практично працюють в царині сучасної української архітектури і засновують свою діяльність на методах конструктивізму.

Т-во розробляє ці методи і пропагує проблему сучасної архітектури серед української радянської суспільності.

Роботу сучасного архітектора визначають три моменти. Посамперед, це—винайдення, типізація і удосконалення нових архітектурних стилів, що відповідають сьгоднішньому дню. Далі, сучасна архітектура характеризується найтіснішим зв'язком з індустріалізацією. Нарешті, питання впливу на глядача, питання форми, сучасна архітектура розв'язує не за допомогою побічних прикрас, а самою системою побудови, суцільністю всього архітектурного організму, використанням усіх без винятку елементів і частин: будівлі—площини, обсягу, фактури, кольору то-що.

Т-во сучасних архітекторів України прагне опанувати всі досягнення світової техніки в ділянці будівельного виробництва.

В завдання т-ва входить винайдення, розроблення і заглиблення в життя нових конструкцій, матеріалів і метод будівництва, щоб здешевити, раціоналізувати та індустріалізувати виробництво.

В Харкові т-во об'єднує вже понад 100 архітекторів-конструктивістів. Щотижня ТСАУ влаштовує в клубі «ОМБІТ» доповіді з питань теорії і практики сучасної архітектури.

М. Пав.

своїми слабкими руками... Але скільки сили в тобі! Маленькою рукою підвертаєш під свою владу сотні кінських сил і вони коряться тобі, вакуті в хитру залізко-крицеву узду—машину. Невеличкий лагідний машиніст можуть вийти владар над тобою, над сьгоднішнім темним степом.

Він м'яко усміхається й різке колесами казкову степову дрімоту.

Раптом вірзається у ліс. Гудять рейки; гудять і плачуть їм у відповідь придообжні кудлаті верби. А вітер... А вітер що робить?! Бризками з паровозними іскрами проскакує мимо вікон, витанцює, б'ється, гуде.

Машиніст знову перекиляється й дивиться в ніч.

— Дайте один довгий.

Смикаю трос. В повітря, в ніч і в ліс відпаровоза виривається торластий могутній кряк і котиться від нас хвилями на багато кілометрів.

— Скоро закругленіє — говорять мені тато машиніст.

— Пам'ятаєш ти це прокляте закругленіє?

Далеко десь у туманах минулого осінь 19 року.

І вкрито товстим шаром інших епізодів, але «прокляте закругленіє» виривається з цього туману й вечір синій тугий і тривожний з минулого став сьгоднішнім. Здається, що зараз ось почуєш голос скуластого в шкіряній мавзером комісара.

Ось він зараз смикне тебе за рукав, наставить у груди гостре дуло і буде вимагати дати ходи паровозу.

Три чоловіки червоноармійські сидять па тендері з кулеметом, обгородившись старими шпалами, один коло нас з мавзером напото-

ві слідкує за нами, щоб не було зради. Нам треба якомога швидко дійхати до невеличкого лісостанку з якимсь ударним бойовим дорученням. Комісар раз-по-раз виглядає у вікно, повертається, одкриває тонку, дивиться як в ній грає полум'я, дивиться на монотр, хоч нічого і нікому в ньому не розуміє. З нами не говорять. Тільки підозріло слідкує сірими не до обличчя очима.

— Слухайте, товаришу! Станьте огуди в куток і не заважайте нам.

— Скорей! Подними пар!

— Пари більше, ніж треба, ми можемо вилетіти в повітря. І замість 120 фунтів—125.

Червона риска на монотрові далеко остала за чорною стрілкою. Наш паровоз пли-

тає на чалках рейок, мав бере галопом бар'єри. Здається, він зараз схитить і не попаде знову колесами на полотни. Тоді ми й він змішався під откосом в одну купу глини і заліза.

Але щастить. Кидас в різні боки. Наміврозбитий паровоз скрипить, стогне, кашляє і пожирає кілометр за кілометром.

Раптом лопається водомірне скло. Нас обдає паром. Військовий кидас до машиніста. Зрада!!!

— Уб'ю, га!!! — але машиніст докізко дивиться через вікно вперед паровозів. І перекриває арматурні крани. Пара з будки вилітає за вітром і комісар, бачучи свою недоречну сторожність, винувато, мовчки одходить у бік.

— Рано тобі дали мавзер, товаришу! Ти ще не розумієш, де зрадець, а де допомога,—говорить усміхаючись до нього машиніст. Одіждить у бік і не заважайте помішникові. Пісок там є?—питає він у мене, хоч ніякої потреби у ньому не було. Та й не до піску було.

— Тихо... Без шуму.

Ми прикриваємо шару і паровоз, спитавши буксами котиться поволі.

— Чого він гремить?

— Нічого не можна зробити, старий, розбитий. Відповідає йому старий. Прокляли з півкілометра, починається насіння і закругленіє.

— Стоп! Вилізьте хлопці тихо і зараз же праворуч у куші! Кулеметчики вже були в придорожній канаві і возилися зі своєю машиною. Через кілька хвилин вони щезли в темряві. Ми чекаємо дальшого наказу. Комісар повернувся і кинув коротко.

— Чекайте нас тут.

Минуло з півгодини. Раптом пролунав кряк.

— Стій—у відповідь розірвалась граната і

Гості з Західної України

На Радяцьку Україну прибули композитор В. Барвинський і віолончеліст Бережницький

СТАН МУЗИЧНОЇ СПРАВИ В ЗАХІДНІЙ УКРАЇНІ.

Тепло зустріла радянська Україна гостей з Західної України—композитора Василя Барвинського і віолончеліста—соліста Віденської опери—Бережницького. З Бережницьким Харків знайомий по його недовгій роботі в оркестрі нашої опери; композитор Василь Барвинський на Україні вперше. Обидва маестро дали вже на Україні кілька концертів, де головним чином виконувалися твори В. Барвинського. Одночасно гості знайомилися з музичними і культурними досягненнями радянської України.

Композитор Василь Барвинський є директором Львівської української консерваторії, де так само працює відомий композитор Людкевич, а головує Й. Дримчук. В розмові з нашим співробітником В. Барвинський познайомив з станом музичної справи на Західній Україні. Всю музичну роботу Західної України зосереджено в т-ві ім. Лисенка, що цього року в листопаді святкуватиме 25 років свого існування. Це власне є єдина організація, що розгортає широку роботу ліній музичного виховання галицької молоді. Поза цим у Львові працюють три хори: «Баян», «Бандурист» і «Сурма». Вони намітили об'єднатися в союз усіх хорів.

Що до т-ва ім. Лисенка, то воно останнього часу лише розгортає свою роботу, виходячи на широкий шлях. Насамперед головну увагу т-во звертає на заснування музичних шкіл. Консерваторія Львівська має в своєму складі до 200 учнів і в ній постійно працюють 15 професорів, що викладають фортепіано, скрипку, віолончель, соло-спів, смичкові й оркестрові інструменти. Т-во відкрило музичні школи

в Перемишлі, Станіславові, Стрию, Тарнополі, Дрогобичі, Коломиї та Сокалі. Власне, утримання цих шкіл і обмежується діянка роботи т-ва, бо найбільше бракує коштів. Скажемо, немає їх на видавництво, на організацію концертів, на поліпшення роботи то-що. Власне це й причина бідності музичного життя Галичини.

Як позитивний момент треба відзначити, що останнього часу т-во почало організовувати низку прилюдних концертів, присвячених для широкого загалу. Відбулися концерти Любки Колеси, Менцинського, Голинського, Крушельницької, Саломеї, співачки Остальчуківни, піаністки Боженківни, Г. Левницької та інш. Треба зазначити, що це великий поступ, бо майже до останнього часу все музичне життя обмежувалося лише улаштуванням різних національних свят: Шевченківського, Франкового та різних інш., так би мовити обов'язкових.

Дуже відчувається брак на Західній Україні такого концертного бюро чи т-ва, як, скажемо, Укрфільм. Ця справа перебуває в руках приватників, що більше дбають за власну кишеню. Цілком зрозуміло, що т-ву доведеться важко коли воно організовує якийсь концерт, бо не завжди концерти дають прибуток. Проте, все ж такі левний музичний актив через виховання в музиколах утворився.

Композиторська продукція Західної Галичини є однакової цінності. Найголовніша хвиля її що не всі композитори дбають за поглиблення музичних творів, за просунення їх на широкий європейський шлях, за відхід від дилетантизму. З цього боку треба відзна-

чити композитора Людкевича, що зрушив з мертвої точки. Крім того, в Галичині є кілька композиторів, що працюють з різною інтенсивністю. Між ними Б. Вахнянин, Ф. Колеса, Кишакевич, Ярославенко, Лопатинський, молодшої групи Б. Кудрик. Подають великі надії композитори М. Нижанківський З. Лисько і М. Колеса. Вони всі вчаться або закінчили курси в Празі.

Маємо також визначного композитора в Америці. Це Гайворонський. Там же працює композитор Барабаш, що компанує переважно військову музику.

Галичина дуже цікавиться музичним життям радянської України. На жаль немає тісного контакту з нею. Коли не коли до Галичини надійде якийсь твір тутешнього композитора і його зараз же виконується. Коли б було більше об'єднання між галицькими музикантами та музикантами радянської України, Західна Україна безперечно в музичній справі посунулася б далеко вперед. Наприклад, твори Леонтовича у нас в Галичині виконувалися, — зазначає В. Барвинський, — лише в останніх роках, до того ніхто про них не знав. Провчасне надіслання до нас своїх творів повинні подати тутешні композитори, а також видавництва (ДВУ, Книгоспілка).

Західно-українські гості пробудуть на Україні приблизно до листопада, бо в листопаді В. Барвинський має почати роботу в консерваторії, а віолончеліст Бережницький—в опері Відня. В усякому разі, закінчив свою розмову В. Барвинський, — наш приїзд є лише початком того зближення музичних кол нації, що мало статися значно раніше. Тепер прикладається всіх зусиль, щоб познайомити галицькі широкі маси з музичними діями радянської України. Очевидно відбудеться в Галичині кілька концертів співачок, музик та композиторів радянської України, що їх буде запрошено на спеціальні гастролі.

ніби підтверджуючи її ростило ніч два коротких постріли. Так, так! До них устрів раптом кулемет і застрочив свою гарячу стрілку.

Через півгодини стрілянина вщухла. З купців повернулася постать, зупинилася недалеко паровоза.

— Ви тут? Ідете хутко назад. Скажіть, що банду відбито. Одного з нас немає. Залізницю врятовано. Нехай першим іде бронепотяг, коли він вже прибув на станцію.

Ми повескакували до паровозу і поїхали назад.

Залишивши в куцах партових закрутлення.

Так ти пам'ятаєш його?—знову звернувся до мене машиніст. Пізніше за це закрутлення був такий бій, що й небу жарко було. Того комісара вбито коло мене в будці. Наш той паровоз і загнав під огос. Розірвала сволота пологно. Я з розгону... Не знаю, як я живий залишився?

Він усміхнувся. Виглянув у вікно. Десять далеко спереду в темнім синім обрії худий і тиский семафор підморгує нам своїм зеленим оком, заповідаючи, що все гаразд.

— Дай один довгий!

Густе осіннє повітря луною відбиває свист і когирь перекатами його кудись далеко аж за гірстанок.

Тепер тут спокійно. Немає банд, немає й таких гарячих комісарів. Паровози стали кращими й ми стали трохи тверезішими, — він немовчав і додав, — у Алмазній нам треба набрати трохи вугілля.

— Вугілля!.. Вугілля!.. Вугілля!.. підтверджує бадьоро паровоз. Минаємо семафор. Замитотили станційні вогні. На стрідках наш ритм спугався на «башмаках».

«Ломоватка»...

Андрій Паніс

У Прилуці

(Вражіння з письменницької подорожі)

ВІЗД.

Прилука.

Старовинне місто, що згадується ще в Мономаха, як він «едучи в Прилуку городу, і єретоша ны ввезалу половецьские князи 8 тысячъ». Місто, прозване в наші часи П. Любимим — «м'ятним містом» за м'ятний завод у ньому. Місто оточене інтенсивним сільським господарством, що впливає і на індустрію міста й округи: тютюнова фабрика, м'ятний завод, цукроварня.

По дорозі у Густинь.

Прилуцька політосвіта задумала непогане діло: зустріч читачів і письменників і запросила спілку «Плуг» організувати виїзд письменників на Прилуку. Поїхали: з плажкан — Андрій Головка, Сергій Пилипенко, Андрій Паніс, Василь Минько, Василь Мисик і з не плажкан Анатоль Гак, він же й Антоша К...

Є в потязі на Київ такий вагон з написом

«Харків—Прилука». В вагоні цьому пахне свіжою фарбою, горить привітно електрика, є затинне купе в кінці вагона, з якого чудесно і спритно можуть на очах усіх присутніх і при їх дружних і бадьорих криках, зникати палата. В цій властивості, для власника палати, не дуже прийнятній, ми пересвідчилися на власнім досвіді. Це була перша і побутова й пригосницька нотація в наш блокнот.

«РУТА М'ЯТА...»

Прилука пахне не тільки м'ятою, а особливо в базарний день. Правда, в складному букеті запахів над центром Прилуки — базарним майданом—домінує м'ята й тютюн, але є чимало й іншого. Теж можна сказати й про наш «Готель Ленінград», який нам нагадав далекі тогочасні часи, правда з деякими дисонансами в вигляді електрики.

Прилучане взялися одразу показувати й хвалитися, що в них є... і на початок ми пірнули в сиву старовину, що так химерно й цікаво переплітається з молодим, сучасним...

Трьома бричками чудового осіннього проворного ранку ми вирушили до Густинської дитячої колонії.

Річка Удай коло Прилуки викручується з усіх сил, щоб виправдати назву міста...

Щось із три чи чотири містки ми переїхали, поки вийшли з міста... Пахощі м'яти й тютюну змішались, стали так би мовити чистіші... На зустріч—підводи з тими ж основними продуктами: нарізаними і пов'язаними пучками тютюну і немилосердно пахуча м'ята, вже поосушена і в мішках. Цього року селяне зорідали м'ятою 3.600 гект. От тобі й—

Посажу руту м'ятоньку,

Чи не прийде та мій батенько.

Сучасне французьке мистецтво

(До виставки нового французького мистецтва в Москві).

Перед війною вплив молодого французького мистецтва був не аби яким чинником в еволюції російського малярства.

«Морозовські» і «Щукінські» колекції нового французького малярства були тими лабораторіями, звідки вийшли всі передвоєнні «ліві» течії. Вони дали товчок до утворення «Бубнового валета» та «Ослиного хвоста» — перших об'єднань, що являли собою групу «західників» у передвоєнному російському мистецтві.

Роки війни та революції передавали безпосередній вплив французів на російське мистецтво. Але французький вплив уже до ґрунту пророск ставшов малярство й поруч що-раз дужчого потягу до паризького центру сиріав навіть в обставині блокади й культурної ізоляції дальній самостійній еволюції занесених з Франції художніх доктрин і течій на російському ґрунті.

Дуже цікава вперше з 1914 року організована в Москві виставка нового французького мистецтва.

Ми знаємо, що після війни мистецьке життя в Парижі бурно розвивалося. Але з найновішими течіями по-воєнного французького мистецтва — «сюрізмом», «неокласицизмом» і «неоромантизмом» — радянська суспільність досі була незнайома лише адатка. Тим то й цікава організована Наркомосвітою РСФРР за згодою з міністерством народної освіти Франції в Морозівській галереї виставка, що не в сухій літературній інформації, а з живих оригінальних творів мистецтва подає нам по-воєнне французьке малярство.

На жаль, відвідувача, що сподівається від виставки щось нового, а не повторення французького малярства, чекає деяке розчарування: він не знаходить там творів цілої низки видатних малярів, що відіграють провідну роль в французькому малярстві. Нема там праць Пікассо, хоч він дуже цікавий по-воєнню еволюцією своєї творчості; нема такого майстра, як Матісс, нема скульптур Майоля, нема, наприклад, праць Руо — предтечі й учителя новітнього французького неоромантизму й експресіонізму. «Паризьку школу» — поняття, що увій-

шло у вжиток лише за останні роки, — репрезентовано не мистецтвом тих корифеїв французького малярства, а переважно творчістю молодих художників, що щойно відзначилися, та чужинців, що розгорнули свою майстерність на паризькому ґрунті.

Така організація виставки має свої позитивні й негативні сторони. З одного боку ми не маємо змоги придивитися до нового французького мистецтва в його кращих зразках, а другого — надмір «середніх» паризьких майстрів, надмір художньої молоді дає можливість простежити за середнім рівнем паризького малярства, за його типовими рисами й переважними в цьому мистецтві впливами. Таким чином, коштом якості окремих полотен підсилено соціальну типовість добраного матеріалу для новітньої Франції.

Крім цього, виставка репрезентує радянських художників, що працюють у Франції. Багато з них знає художня суспільність ще з їхніх попередніх праць. Це теж підвищує цікавість виставки.

Найчіткіше виявляє виставка течію так званого «естетичного кубізму» в по-воєнню французькому мистецтві. Основна риса, що споріднює всіх художників цього напрямку, не зважаючи на їхні індивідуальні різниці, це — змагання до декоративності, фактурна виразність (праця над малюваною поверхнею полотна — матеріалом). Усі вони в значній мірі повторюють і продовжують шукання Брака, що завжди мав нахил до такої декоративно-плоскостинної організації малюваного полотна.

Із різбарів до цього кола французьких художників треба згадати К. Вралкує, чий скульптурні, деформовані композиції мають явний нахил до якого декоративного прикрашування.

Естетичний кубізм, це — остання стадія в розвитку кубізму. В цій стадії французький художник відходить від просторових шукань і суто об'єктивного трактування реальних форм у малярстві, типових для раннього кубізму, до випуклого елегантного прикрашування, віртуозного «прикладництва», що має за головне

Северин Дисто.

Материнство.

своє завдання: відкопувати гідне місце станковій картині серед інших елементів буржуазного комфорту.

З цього погляду естетичні кубісти сходяться з діаметрально протилежним, здавалось би, епігоном імпресіонізму — Ван-Донгеном — законодавцем буржуазної моди, світським портретистом і майстром рисунка. Ван-Донген підіймається майже до вершин справжнього мистецтва в своєму змаганні відбити елегантну по-добу міжнародної плутократії. Так легко пливе його ліній, так майстерно, сміло й дотепно лягає його мазок. Але коли уважніше придивитися до його малюнка, то й тут можна за-примітити саму гонитву за зовнішністю — віртуозністю малярсько-графічного способу, за декоративною вишуканістю, що обмежує мистецтво до завдань суто «оздобничьких», що підносять лише новий, цілком умовний ідеал «краси» та «майстерності», той ідеал, що явно відповідає

Руту м'яту він зриватиме
Та й до мене промовлятиме.

У весільній пісні він промовляв, — що «рута м'ята ця поганая», але на Прилуцьчині мабуть цієї пісні співвають з іншими варіантами, бо вона виходить зовсім «не поганая», а навпаки... І сіють її тепер не «у млині на камені», для веселих любовних експериментів, а на родючих ланах Прилуцьчини і для м'ятого заводу, гордої м'яти Прилук...

Отже м'ята ця основний тон Прилуцького пейзажу і побуту.

Підводи з м'ягого зустрічаються цілими валками... Але ось в даліні маячать церкви, мурі... Котимо якимось не то ярмом, не то тонелем...

— Мабуть чепці прокопали, — глибокодумно догадується хтось із нас.

— Ні, вода весняна, — розвіває нашу романтику візниця... Ось відкривається брама і перед нами

ГУСТИНЯ.

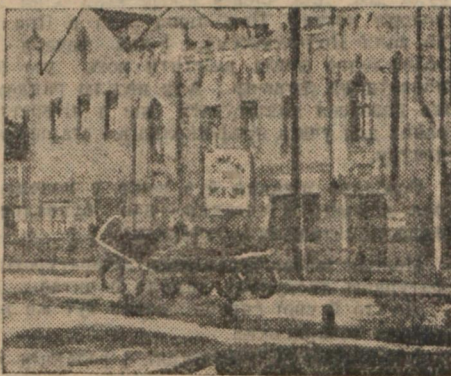
Тюлись тут були густі ліси... В 1600 р. засновано монастир, збудовано як слід 1674 р. за допомогою гетьмана Самойловича... Тож і його портрет між святыми, до речі не погано зроблений. Був ще й Мазепа та самозвали пісінно, та так міцно, що й реставрувати не можна. Гетьмани понабудували церков, помічники Радніни та Горленки обслуговували під церквами скелі й там покаялися... Хай...

Навколо монастиря мурі, старовинні, широкі з бойовими й арками.

— Сюди манах стріляв, сюди кавказь, — поленом з усмішкою нам провідник.

Навколо мурів з одного боку річка Удай і болота, з другого — глибокий ріа, що вже заріо вербами, проти воріт колись був міст... Над ворітми будиночок з верандою... Тут архимандрит колись чайок попивав, на широкі луги та на благочестиве населення поглядаючи та до грішних дівочих цісень дослухаю-

чись. В мурях коло брами — карцер чернечий... Кам'яний мішок, куди виноуватця спускали етери в дірку... Виноуватця не завжди лякала й ця кара... Був тут один схимник, що на нього дальною омаркився і в скараї писав, як пропадали цюди його жіночки і як заслукав він й у схимника і зовсім не за молитвою... І ударив дядько схимника і було покарано схимника...

Прилуцький Музей.

Над колишнім монастирем і тепер ще лунають дзвони... Церкву взяла церковна громада... Химерно співтаються з веселими дитячими голосами колоній, з упевненим криканням залуча-йоршира «Піонера» (який уже наплондиз-цілу силу маленьких жорнатих йоркшир-ріт і не тільки в колонійському господарстві, а й по господарствах околиць сел), з впрям рубанків і шилок в майстерні колоній, зі стукотом машинки у правецькій, з гальго-том гусей, індиків, качок, з трікотом і го-монем невеличкого, але міцного й живого господарства дитячої колонії.

До речі... Тут же в колонії і школа, де вчать і дідь колонії і селітські... Деякіма сотен цікавих, мильних облич... Наші читачі... Не тільки майбутні, а вже й теперішні... Рекомендуюсь їм...

— Читали оповідання «Червона хустка».

— Читали — гудуть хором...

— А хто її написав.

— Головка... уже не так дружно, бо де хто з малих читачів кричав «Пилишко» — назву іншого Головкиного оповідання.

Отчують, мадають... В де-кого нїби розчарування... Так отакі то письменники... Нічого надзвичайного...

Колонія живе... Скрізь видно працю, дбайливість... Правда тіснувало й біднувало. Але має колонія поширюватися, а ті архітектурні й малярські цінності, що в колишньому монастирі є — мають забрати дещо до музею, а дещо реставрувати й охороняти.

ПЕРША ЗУСТРІЧ З ЧИТАЧЕМ.

Натомлені й переповнені враженнями вертаємось до Прилук. Але тут уже нас чекають на окружній конференції союзу Харчосмак.

Це так природньо, що ми з цим союзом першим зустрічаємось... Це домінуючий проф-союз у Прилуці.

Конференцію вітаємо ми, конференція вітає нас... А тоді примушує читати свої твори... читаємо щось із дві години... Підчас читання з залу наїдається ще народу...

Розстаємось один одним задоволені Правда не зовсім задоволені з бібліотеки клубу... Не ясно там української книжки, та й просу-нення її до читача не помітно, але... дещо робиться і в рекомендаційних списках під рубрикою «червоні українські письменники» можна побачити на першому місці... В. Вл-ниченка.

НА М'ЯТНОМУ І ТЮТОНОВІЙ.

Другий день... Прилука розгортає свої кра-соти,

естетичним ідеалам велико-буржуазної верхівки західного суспільства.

Праці Ван-Донгена естетичних кубістів, формально наче б то такі далекі між собою, споріднені, не аважаючи на різні способи художнього вислову. Вони скаржаться на поверхні, вони в своєму космополітичному естетизмі є не що іншого, як «останній крик моди».

Куди глибше в громадській психології коріняються інші повсюдні художні течії—неокласицизм і неоромантизм. Могло б здаватися, що рівночасне тяжіння і до класицизму—врівноваженого, спокійного світу форм, і до романтизму—бунтарської неврівноваженості,—внутрішньо якось само собі суперечить. Проте, ці дві течії цілком законно пліч-о-пліч відсвітлюють повсюдне обличчя буржуазного суспільства. Во, починаючи з туги за врівноваженістю і спокоєм—характерною для новітнього потягу до класики, тама настроїв західного суспільства проходить через ліричний романтизм—тугу по дрібно-буржуазній Франції, що минається, до новітнього, що накреслюється у французькому мистецтві, романтичного експресіонізму, що відбиває в собі психологію напруженості, звиженості і урбаністичну сутність повсюдного життя.

Ті течії, ґрунтуючись куди глибше в громадській психології, навіть з погляду формального дають значно цікавіший і вищий матеріал, ніж поверховий—безжурний і безідейний естетичний кубізм.

Великий майстер і вождь неокласиків, пс.—Дерен. Та, на жаль, на виставці репрезентує його випадково лише один етюд. Між Дереном та рештою неокласиків велика різниця. В малюнок Дерена куди більше цінного збереглося від старих традицій французького малювання, ніж у решті художників цієї течії.

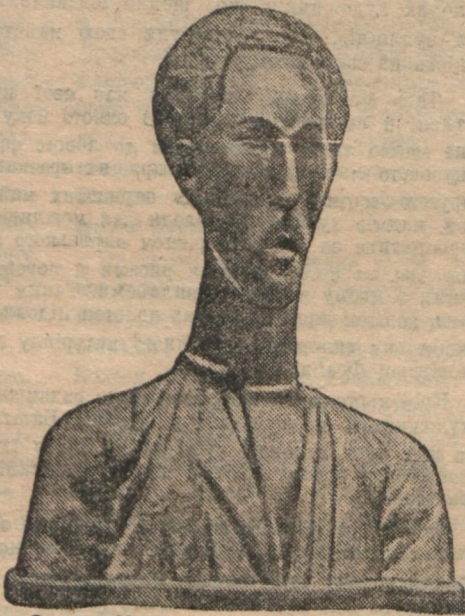
Французьке мистецтво саме через те зайняло переважне місце в Європі, що в ньому нитки культурних традицій не порвалися, що довгий список прізвищ від Жеріко, Делакруа, Курбе, Мане і Сезанна веде до Дерена і Пікассо — носіїв старих традицій, не аважаючи на їхні ніби новаторство.

На Московській виставці нео-романтиків і експресіоністів репрезентують праці М. Влассар, Едварда Герга, М. Промера, П. Дюфрена, Маєреля, Паскена, Ле Фоконьє та інші. Ба-

гато місця на ній відведено ще предтечі французького експресіонізму в 1920 році, небіжкові Амедео Модільяні.

Хотівши правильно оцінити французьку виставку, треба насамперед визначити, що з художнього багажу французьких майстрів може прийняти на радянському ґрунті.

У нас висуваються гасло нової сюжетності в

Орлова Хана.

Портрет.

малюнків. Тут нема точок суміжності між мистецтвом Радянського Союзу і мистецтвом Франції, що орієнтується на чистий професіоналізм.

Мистецтво Парижа в значній мірі обмежується рамками цехового професіоналізму, відмежовується від життя інтересами найрізноманітніших формальних шукань. Таке відмежування себе від вимог суспільності, таке замикання себе в сферу сучасно-малювничих шукань (що арештують не виключає в своєрідній формі виявленого соціально-класового впливу на мистецтво), можливе на ґрунті Парижу лише через те, що паризький майстр по суті виконує соціальне замовлення не самої тільки буржуазної Франції. Французький майстр-космополіт, що його художній продукт споживає увесь

світ. Широко розкидаючи свою сітку по Парижу, крамарі мистецтва — «маршани», що поневодили французького митця, здійснюють його зв'язок з світовим художнім ринком. «Маршан» витрує з французького художника всі національно і соціально типові риси, за те дає йому змогу замкнувшись у фамці суто формальних шукань добитися високої професійної майстерності — виробити нову космополітичну мову мистецтва, що знаходить собі відгук не тільки в Парижі, а й у Лондоні, Нью-Йорку або Берліні.

Економіка художнього виробництва, підводячи матеріальну базу під французьке експериментаторство, дає французькому художникові, що зосередив усю свою увагу на формі, можливість зберегти уяву незалежність від вимог своєї рідної буржуазії, відмежувати себе від них формулою «мистецтво для мистецтва». Через те французький художник ще й досі може зберігати, навіть знову оживляти старі художні традиції французьких майстрів 19-го століття, аргументовано, адалось би, неймовірним темпом культурного розкладу буржуазної суспільності.

В ділянці збуту та розповсюдження французький художник через маршанів орієнтується на новітню стадію капіталізму, виключаючи свій продукт у світовий ринок. В ділянці художньої форми та змісту свого мистецтва він ще майже цілком продовжує дрібно-буржуазні традиції старих французьких майстрів. Це дає паризькому художникові окреме становище в Європі, становище художнього гегемона, що диктує свій образний стиль і свою мову світові.

Звичайно, незалежність його лише уявна, звичайно, в «естетичному кубізмі», навіть неоромантизмі і класицизмі, можна відірвати риси соціальної заграшеності його мистецтва. Проте, французький художник ще й досі успішно протистоїть тенденціям капіталістичного культурного розпаду, своїм мистецтвом не перестаючи нагадувати блискучого періоду розквіту буржуазної культури.

Це дає можливість і нашому художникові у вузьких рамках професійної майстерності у нього де-чого навчитися.

А. АЛЬФ.

Двір м'ятого заводу захрю підводами... Пахощі м'яти кружать голову... Заходимо в завод... Від м'яти «оні рогами лінуть»... Ось і... ось вона париться в спеціальних кублах... І ось уже фільтрують її западну олію... В роті стає холодно, очі плачуть... великі ознаки нежиті від такого солідного приходу ментола—анимають... Робота на заводі кипить. Прилуцький завод—це один з найбільших м'ягких заводів в СРСР (йх загально у нас дуже мало). Щороку він експортує за кордон м'ягкої олії на 2.500 тис. карб., от тобто п. Прилука!

Тютюнова фабрика з її новеньким корпусом, струнким димарем, де написано «1927» виступає на нас громою своїх машин, іким порохом тютюновим, шаленою швидкістю жіночих (алебійного) рук в упаковочній та багдольній. Фабрика готує махорку, на етикетці на апака «амічки» ачальовано робітника й селянина, тільки чомусь селянина так або в Московської, або в Калузької губ.—в лаштах, в довгій сорочці і т. інш. Одрив якийсь од етикетки основною на етикетці!

Але це дрібниці... Фабрика дає, як кажуть знавці цієї справи, непогану продукцію, щороку удосконалюється й пириша. Впливає на сільське господарство в бік його інтенсифікації, так само, як і м'який...

Фабрика має прекрасно організовані дитячі ясла (в колишній синагозі), гарний клуб.

В клубну залу робітники (власне там більше робітниць) і поведи нас... І там ми мусимо читати й перечитувати свої твори... Особливо успіх мали Антоша Ко та О. Пилипенко. Та й не дивно. Антошу Ко жіноцтво знає по «Селянці» та «Комунарці», а у Пилипенка байка на жіноче читання «Вик та корова».

Газети, що після роботи тяжко буде й півгодини висидіти. Аж уже й дві проходить, а нас усе просять читати... Та й записки починає аудиторія подавати.

Нарешті виходимо. Чекає на дворі фабрика фотограф, фотографуємося і разом з робітниками ідемо в місто...

До речі, на м'ятому і на тютюновій ми були адебільшого добріми українськими мову.

ЛІТЕРАТУРНІ ВИСТУПИ.

Іх, власне, спеціально призначених, з афішами, з квитками по профсоюзам і комсомолі було два. Для членів профсоюзів один і для молоді другий. Найбільша зала в Прилуці—це зала Педтехнікума... І два вечори вона ледве-ледве могла вмістити всіх, хто бажав поспати на літвець... А в неділю ранком тут же довелось улаштувати ще в літературний ранок для учнів профшколиць і старшого колективу.

Особливо цікавий був вечір у молоді... Шлях докляди в читання, —нао буквально закидали питаннями, записками.

Молодь жваво цікавилась літературою, літературною дискусією, чимало й читав...

Де-хто й свої спроби давав тут же на перегляд товариський.

І педтехнікум, і книгарні, і редакція газети «Правда Прилуцьчини» зуміли підготувати ґрунт серед читачів, упорядкувавши витрив творів, відповіді, плакати. Газета дала спеціальну сторінку.

Слухало наші виступи загально понад 2 тис. Прочитано: А. Головка уривок з нового роману «Три сини», уривок з «Бур'яну», «Червона хустина», уривок з «Зеленої серцею»; В. Минко — «Власть на місцях», «Аліма», «Фізкультурниця». SWA № 2; Антоша Ко—понад десяток гуморесок, між якими найбільший успіх мали: «Лист до редакції», «Роман з партійкою», «Ожва людина»; О. Пилипенко — «Нара», з десяток байок, що між ними найбільшою популярністю користувалися «Махальник Іванов»,

«Вик та корова», «Мандат»; В. Мисик — уривок з поем «Конквістадор» та низку нових віршів.

ОСТАННІЙ ДЕНЬ В ПРИЛУЦІ.

Одвідали музей... Музей цікавий, хоч у першу й тісенько, бо внизу кіно. Завідувач музею т. Маслов розповів коротенько історію Прилуцьчини й історію музею. Тут, адебільшого, речі з мастків поміщиків Галаганів, Репінних та інш. Декілька цікавих картин: оригінальних і копій. Між ними відзначається картина Жемчужникова до «Кобзаря» Шевченка. Є й картина Шевченка—новознайдена «Млин». Йі музей через нас передає до Інститута Тараса Шевченка. Музей випускає свій бюлетень, досить цікавий.

Друкарня прилуцької газети, запросила на останній день теж до себе... Прийшли в перерву. Зав'язалась просто розмова, особливо, коли друкарі довідалися, що ми ж одного союзу і взагалі друкарському ділу не чужі... Довелось й тут де-що читати... Показали друкарню, добре для провінційного міста оборудовану... Обмінялися виданнями—ми свої твори — вони зразки своєї продукції... Прохали писати й про них і про досягнення ваші.

Нарешті розмова у голови окривконкому т. Голишова Робітник, не українським родом, він українською мовою півтори години розповідав нам про перспективи культурного будівництва Прилуцьчини, про заходи по охороні пам'яток мистецтва й культури на Прилуцьчині (могила Гребінки, будинок, де жив Шевченко, будинок в Сокиринцях Галагала, хата, де жив Коцюбинський і інш.), зазначав, як важливо отаке єднання письменника з читачем.

Ми з ним згодились і ширі подякували, що прилучаче дали нам змогу це єднання здійснити.

Про портрети Т. Г. Шевченка

В листі до редакції К. і П. т. Микитишин цілком слушно ставить питання: чого ж досі одне українське видавництво не спромоглося видати портрета Шевченка в фарбах?

І справді: чому?

Однокольорових портретів Шевченка видають чимало і мають вони досить широкий ринок, селяне охоче купують їх, але воліли б мати їх в кольорах.

Ще ж досі можна побачити по катах всякі лубочні видання Салаївих, Губанових, Ситіна і прикрашають ними стіни—бо кольори на малюнках яскраві, веселі.

Купують звичайно портрети Шевченка в чорні.

Але в фарбах купували б більше вже не за одну пошани до поета, а ще й як гарну кольорову шпату, що прикрасила б хату.

І чам, дивно з'ясувати, що наші видавництва не подумалися до такої простої речі, як портрет Шевченка в кольорах?

Ми, що маємо таке прекрасне народне мистецтво, яке тішить наше око своїми кольорами, яке доводить всім і кожному про нашу здібність відчувати навіть дуже тонкі кольорові тони, милувати вибагливими сполученнями фарб, ми маємо лише однокольорові портрети нашого поета.

А може видавництва не знають, що портрети Шевченка в фарбах існують таки на світі?

Ну, коли не знають, то я дозволю собі нагадати, що такі портрети є.

Правда, що ми не маємо досі такого портрета Шевченка, що виявив би Шевченка не просто лише, як реальну постать з вусами, в шапці, чи без шапки, а виявив би його ідеологічну суть, «громадського пророка».

Але того реального, того, що жив тут на землі, живого Шевченка ми маємо: я говорю про портрети Шевченка, малювані Крамським та Рєпіним.

Першого портрета намалював був ще відомий російський (а може й український) художник І. М. Крамської по замовленню теж відомого московського мецената П. М. Третьякова для його галереї.

Цей портрет, малюваний ще в р. 1871, — приблизно в 10-ту річницю смерті Шевченка, — являє нам його після повернення з салдатчини, лігнью людиною в савій шапці з вусами, в кожусі. Це найбільш відомий (по репродукціях теж чорних) портрет Шевченка.

Приблизно в 90-х роках XIX в. (коли не помилюся) і теж здається, для «Третьяковки», намалював був портрета Шевченка і славетний Рєпін.

Поміж цими двома портретами є різниця і досить велика.

Крамський портрет об'єктивний спокійний, вираз обличчя трохи скорботний, в сірих очах задум, поважність, поет — в шапці й кожусі.

Що вплинуло на художника, аби так змалювати Шевченка невдоволено.

Може фотографія з якої Крамський малював портрета через 10 років після смерті Шевченка, чи, що дуже можливо, Крамський міг не раз бачити Т. Г. ще бувши учнем Академії Мистецтва в Петербурзі (Крамської вийшов з Академії в 1863 р., себ-то 2—2½ роки після смерті Шевченка).

Не помітити таку оригінальну фігуру, як Шевченка, що жив у самій Академії, та ще й оточений німбом мучеництва після повернення з заслання, — Крамський не міг.

Крамський, по матері—українець, до того був завжди людиною з почуттям громадським і эта доля українського поета, що викликала співчуття в передовому громадянстві, теж не могла не звернути його уваги.

Отже все це, я гадаю, примушувало Крамського придивлятися до Шевченка й заховати в глибині пам'яті риси нашого поета, а може й його сиву шапку та кожуха.

Далеко пізніше (як не помилюся—вже в 90-х роках XIX в.) і здається, теж для «Третьяковки» намалював був Шевченка Рєпін.

Він теж взяв Шевченка в добу після заслання, себ-то чоловіка вже не молодого, «підтоптаного» трагічним життям, нервового, прихильника Бахуса, але ще досить бадьорого з виразом якогось виклику в очах, де блимають іскри гумору та гіркої іронії.

Портрет так званий «поясний», на червоному гарячому тлі, Шевченко в звичайному міському убранні кінця 50-х початку 60-х років — чорному сурдугі, камізьельці (жилетці) та пов'язаний краваткою.

Ось це два портрети, що належать пензлям видатних художників, які залишили нам поета в двох психологічно різних трактовках.

І ще є один автопортрет Шевченка за молодих літ, ще учнем Академії в три чверті з невеликими бачками. Портрет акварельний, легкий самою технікою що чудесно характеризує мріюню ніжну душу молодого поета й художника, весну життя Шевченка.

Так що посилається на відсутність портретів Шевченка в фарбах здається радій немає.

Нарешті є ще один кольоровий портрет Шевченка намалюваний художником Шулгою ось уже в наші дні для ДВУ, що замовило цього портрета для видання листівки.

Цей портрет далеко не рівняється до зазначених вище портретів Крамського та Рєпіна, але по кольоровій гамі, по меланхолійному тлі, що оточує Шевченка лише дуже приємне враження.

Художник Шулга трактує Шевченка як поета скорботи, меланхолійної думи...

Книжки та журнали

НОВІ КНИГИ ДЛЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ТА СЕРЕДНЬОГО ВІКУ.

1. Йоганес В. Енсен, — Льодовик (з історії льодовикового періоду і первісної людини). На українську мову переклав О. Матійченко Харків, 1928, Видавництво «Український Робітник», тир. 4.160, стор. 227, ц. 1 крб. 25 коп.

2. Чарльз Робертс, Діти диких звірів (з оригінальними ілюстраціями). Переклад О. Матійченка, Вид-во «Український Робітник», Харків, 1928 р., тир. 3.160, стор. 189, ціна 1 крб. 40 к.

3. Йоганес В. Енсен, — Колумб (з 6-ма ілюстраціями). На українську мову переклала О. Журилова, Вид-во «Український Робітник», Харків, 1928 р., тир. 3.160, стор. 109, ц. 95 коп., обкладинка 22 коп.

Останніми часами педагогів, а також батьків просто до розпачу доходило від того, що бракувало на ринковій путні книжок українською мовою для дітей середнього та старшого віку. Нічого було купити для дитини, нічого було дати читати дітям-школярам! І мимо своєї волі доводилось українській родині заповнювати цю прогалину книжкового ринку різного роду книжками з мови російської, що у великій мірі заливали та ще й до цього часу заливають наш ринок. Прогалина була досить значна, і заповнити її до останнього часу було нічим.

Нарешті, цього року, видавництво «Український Робітник» заповнило цю прогалину нашого книжкового ринку. До речі: вид-во не досить чуло реакції на потреби книжкового ринку і вчасно відгукнулося на його попит: «Універсальна» біб-ка, біб-ка школяра, популярна денер біб-ка, — все це дається вчасно і в достатній кількості. Це видавництво видає цілу серію цікавих книжок для дітей середнього та старшого віку; книжки ці переважно переклади з чужих мов (досі вийшло їх з десяток, анонсується і ще далі нові книжки).

Що кидається найперше в очі в цих книжках, — так це їхня привабливість та охайність, і зовнішнього боку. Стандартизовані

Але крім тих кольорових портретів слід би видавництвам подумати і про інші чорні портрети Шевченка, як напр., Красицького, оформити автопортрети Шевченка (в кожусі, шапці, з бородою, або з свічкою) і т. інш.

Слід би це зробити, аби зазнайомили маси з Шевченком в різні періоди його життя, а не давати одного штампованого портрета Шевченка.

До речі, згадуючи, що всі художники малювали Шевченка по фотографіях та ще згідно з спогадами людей, що знали особисто Шевченка (Крамської, Рєпіна), можна зробити такий висновок: яка шкода, що Шевченка не намальовано було за життя його.

Це так. Але ту саму помилку ми робимо й по цей день.

У нас і зараз немає фарбових портретів багатьох відомих робітників нашої епохи—епохи, що немає собі рівної на протязі століть.

Звичайно, не маємо радій жалкувати, що минули часи, коли ці функції виконували купці—Третьяков, Шукіні та Мамонтови, але мусимо нагадати, що самі функції не відпадають: ширше, організованіше, глибше і доцільніше їх мусять нести ті органи влади і радянської суспільності, що віддають організацією культурного зросту.

А тим часом в Московській «Третьяковці» зібрана ціла низка портретів видатних російських людей. І хто причинився цьому? Якийсь московський купець Третьяков. Це він просив того чи іншого художника намалювати для його галереї Толстого, Некрасова, Кольцова, Шевченка, Щедріна та інш.

Професор М. БУРАЧЕН.

розмір, кольорова обкладинка, гарний і чіткий шрифт, яскраві (правда не скрізь) малюнки, здаті наголовки окремих частин і до образливості мистецтва тираж (3.160 примірників видання) і занадто кусюча ціна.

Скільки-ж батьків опроможеться купити таку цікаву книжку, як «Діти Аиних звірів» з 1 крб. 40 коп., (186 стор.) або «Колумб» (10 стор.) за 1 крб. 17 коп. (то пізого, що окремі показано ціну за книжку і обкладинку).

Малі тиражі—обережність видавництва. Тут зайва ця обережність, книжки Д. М. К. дозволив до вжитку в установах Соцвиху, а також установ є понад 29.000. Але ж треба урахувати для кого видається книжка. На жаль пересічний службовець не може дозволити собі такої розкоші «купити одну-дві таких книжки (а цей контингент читачів такі книжки—буквально «своєчасні пачками»). Ми вже не говоримо про батька-робітника, що його взялося обслуговувати видавництво «Український Робітник».

Тепер, що до змісту названих книжок:

Льодовик—Це чудове й зворушливе оповідання про юнака Младіша, що охороняв родича-ошице первісної людської громади—вогневиць (крадіжничкового роду вогню). Цей юнак був сміливий воєнка. Він не повзав перед всепожерливим духом вогню, а лише годував його лавіном. За молодих років його було призначено на жертя, але він своєю хоробрістю та сміливістю зневажив цей стан і виховав себе на завзятого, і стає першою Льодовиком.

До того люди були напів-люди, напів-тварини. Все це передродження відбувається на тлі смертельної небезпеки—Льодовика, що суне з шовоча на південь, все собою вичупи на своїй дорозі. Малим переміг природу і самого себе.

Тут в спрощеному ви́тязі, приступному для дітей викладі розповідлено історію розвитку людини, зовнішнього боку. Стандартизовані

Трохи штучно і занадто примітивно показую подальший розвиток культури (марення через іскри чарівного кристала).

Загальне враження від книжки досить гарне. В ній показано, як людство пройшло через всю історію свого розвитку і дійшло через невтомність, вогонь, а насамперед і після цього через Працю.

Читають діти книжку з захопленням.

Колумб. Багаторазова героїчна тема чала тому ж авторові (В. Бисен) привід написати оповідання про навколосвітню плаву Колумба, повне героїчних вчинків і пригод. Однак, це оповідання написано в достатній мірі сухо і читати його нудно. Навіть у таких пафосних місцях, як славновісний вигук Колумбів: «Землі! Землі!»—автор читача не захоплює. Постать Колумбова якась бліда й чужинська. Деякої привабливості і бадьороти набирає картина бунту на кораблях і усунення адмірала.

Все ж скорочення і звуження плану всього оповідання зроблено так, що після прочитання його, враження залишається.

Переклад С. Журливиої—чудний. Мова розгальнута не кобзарства.

Діти диких звірів. Найцікавіша й найбільше бажана для дітей ця книжка. Тут так чуло й тепло показано про ніжні, щастливі турботи чужих звірів до своїх дітей, що багато наших людських діток позаздять звірячим дітям.

Особливо гарненько й тепленько оповіджено про ведмедженятко. Тедді, про життя китів та китенят («Дитя Океану»).

На нашу думку ця книжка випадково потрапила до бібліотеки дітей середнього та старшого віку. Додати до кожного оповідання добрих два-три малюнки і видати окремо—велика була б послуга для дітей молодшого віку, які чи не бідніші на свою літературу, від своїх старших товаришів.

На жаль, мова і взагалі переклад не можна вважати за вдалий мова загалом кострубата, багата на русизми.

Дуже цінні в книжці пояснення та нотатки, що дають дітям багато відомостей із життя тварин та їхніх дітей.

Коли мені довелося прочитати уривки з цієї книжки дітям, так вони в один голос заявили:

— Більше ми нічого не хочемо читати, тільки про дітей диких звірів!

А вид. «Український Робітник» розцілюється на тираж в 3.160 примірників. Тільки до рук щасливців ця книжка дістається.

А шкода! Книжка гарна.

А ціна, ціна!—

Чи не можна цю книжку перевидати більшим тиражем та дешевіше?

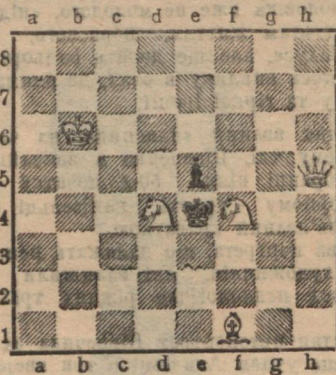
А. В.

ПРАЦІ НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА НА ДОНЕЧЧИНІ В М. ЛУГАНСЬКОМУ. Збірник перший, 1928 р., ст. 108.

Наукове т-во в Луганському випустило свій перший збірник. Безперечно річ, поява такого збірника має вказувати на пожвавлення наукового життя в Луганському, і збірник цей має дати ніби огляд, які наукові сили є в Луганському та що вони роблять. У Луганському замало наукових робітників, щоб можна було дати збірник, присвячений працям з одної або кількох споріднених дисциплін. Отже очевидно, через це й маємо в цьому збірникові матеріал, статті та розвідки з найрізноманітніших галузей. Це викликано обставинами, але відразу доводиться відзначити низку хиб, що їх можна б і уникнути. Перше—мова збірника. Статті вміщено і російсь-

Шахи й шашки

Завдання № 17. Г. Ласкозича

Білі—Кр b6, Фh5, Фf1 Кd4, f4 (5)
Чорні—Кb e4 п e5 (2)

Мат за 3 ходи.

Партія у шашки

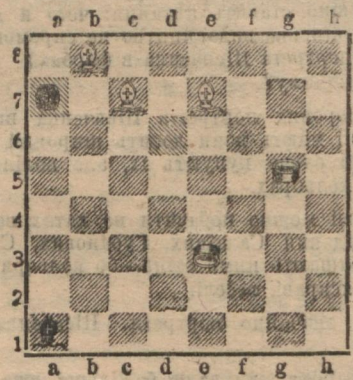
Білі—А. Серак

Чорні—П. Слезкін

1. e3—b4	b6—a5	8. a1—b2	h4:f2
2. b4—c5	d6:b4	9. e1:g3	f6—g5
3. a3:c5	f6—g5	10. g3—h4	g7—f6
4. g3—f4	g7—f6	11. g1—f2?	f6—e5!!
5. b2—c3	h8—g7	12. f4:d6	d8—c7!!
6. e3—d4	c7—b6	13. h4:d8	e7:h4
7. f2—g3	g5—h4	14. c5—d6	b6—c5

Білі здалися.

Етюд № 17. А. Савальєва

Білі—Дамки b8, c7, e7 шашка g5 (4)
Чорні—Дамка a1 шашка a7, e3 (3)

Білі виграють

Хроніка

10 жовтня у Берліні почався розіграш міжнародного турніру при участі Капабланки, Німцовича, Реті, Рубінштейна, Тартаковера, Маршала, Шпільмана. Кожен з кожним зіграє по 2 партії

кою, і українською мовами. Українська мова більшості статей та хроніки шкунтилась на всі чотири. Висновок такий, що треба редагувати уважніше матеріал, а членам Луганського наук. т-ва удосконалити свої знання української мови. Друга основна хіба—це та, що взято курс на кількість статей; отже вміщено багато статей з різних галузей, але значна більшість їх дуже поверхові, по суті підходять до газети, а не до наукового збірника, хоч би й суто провінційного. За найкращий вірєць може правити стаття Н. Стефановича «К истории заселения и землевладения Луганщины», де на 3¼ сторінках охоплено час від початків заселення краю до 1880 року. І таких статей великий процент. Не можна, звичайно, вимагати, щоб на 108 сторінках вміщено було кілька монографій, але можна й треба в науковому збірникові вміщувати тільки поважні наукові статті. Не має збірник, по суті, і характеру краєзнавчого, бо чимало статей жодного стосунку до Донеччини не мають (як от інформаційна стаття Б. Бельської про Бідельську школу або маловарта з наукового погляду стаття Сергія Грушевського «Писцовые описания Коломенского уезда в XVI в.» та кілька інших). У хроніці зовсім ні до чого вміщено інформації газетного характеру про 3-й Всесоюзний з'їзд зоологів та ботаників. У цілому треба визнати збірник за дуже сірий. Слід побажати, щоб черговий збірник виявив яскравіше продукцію Луганських наукових робітників, щоб він присвячений був переважно вивченню Донеччини.

5 РОКІВ ЖУРНАЛУ «ГЛОБУС».

25-го жовтня минає 5 років, як почав виходити журнал «Глобус», що його видає газета «Пролетарська Правда» в Києві. Журнал «Глобус» один з перших ілюстрованих українських журналів Радянської України. За 5 років журнал набув значної популярності особливо на Правобережжі. З нагоди ювілею виходить спеціальний номер журналу в поширеному розмірі.

ВИЙШОВ З ДРУКУ № 10 ЖУРНАЛУ ЛІВОЇ ФОРМАЦІЇ МИСТЕЦТВА «НОВА ГЕНЕРАЦІЯ»

за жовтень місяць.

У № 10 є такі матеріали:

Вірші: М. Семенко—Лист до молодих поетів, В. Вер—Ювілейне, Малевичко І.—Салютую, Палійчук Ю.—Марш Автодора, Близько Ол.—Заклик до громадської дисципліни.

Проза: Ол. Ян—Три оповідання, А. Чужий—Епізод з роману.

Статті: Гео. Коляда—Етюди, Дм. Голубенко—Історик літератури Шамрай, Ол. Полторацький—С. Щупак хоче бути марксистом або... проблема українського Полонського, П. Незнамов—На фронті факту, Жіра—Паризьке мистецтво вчора й сьогодні, М. Холостенко—Місван-дер-Рогге, О. Нас'янов—Харківське будівництво. Декларація Осау.

Листування з редакцією: Бюлетень нового мистецтва. Фото Дана Сотника, Біденко, Модоті Т. Репродукції робіт—Жака Липинця, арх. Штейнберга, арх. Лоповна і арх. Яновича.

ПЛУГ № 9.

Вийшов з друку й поступив у продаж.

Зміст:

Я. Ковальчук—«17—13»—оповідання, С. Пилипенко—Криваві легенди—оповідання, П. Недай—Сватання з високим—оповідання, С. Божко—Спохохи—роман (продовження), В. Гжицький—Алтай—нарис. Вірші: А. Панова, М. Годованця. Статті: Т. Ганжулевич—Селянство в творах Л. Толстого, П. Єфремов—Про роман В. Підмогильного «Місто». Бібліографія, Хроніка.

№ 10 ПЛУГУ здано до друку.

Зміст:

А. Голово—Три сина—роман, Анатоль Гай—Відповідь—оповідання, О. Демчук—Вчителька—оповідання, Ярослав Гащенко—Розмова з малим Михасем—гумореска, Д. Гуменка—Листи з степової України.

Вірші: В. Мисика, М. Дукіна, Ю. Дорошенка.

Статті: Л. Фінкель—Майстерність «Конотопської відьми» (до 150-тиріччя народження Квітки-Зенов'яненка). Бібліографія, Хроніка.

3 жовтня місяця журнал «ПЛУГ» видає Кооперативне видавництво «ПЛУЖАНИН». Матеріали та замовлення слід надсилати на адресу: Харків, Н. Лібіхнехта, 31, конторі журналу «ПЛУГ».